

RAKENNETUTKIJAT OVAT PUHUNEET

Osmo Kivinen, Risto Rinne ja Sakari Ahola, Koulutuksen rajat ja rakenteet. Helsinki, Hanki ja Jää, 1989.

Turun koulutussosiologian yksikön tutkijat kuuluvat niihin, jotka osaavat käyttää uutta tekniikkaa.

Heidän tekstinkäsittelylaitteensa ovat suoltaneet lyhyessä ajassa kahdeksittävän määrän julkaisuja. Kaikki lukemani ovat olleet julkaisemisen arvoisia ja monet korkeatasoisia.

Koulutuksen rajat ja rakenteet on osaksi pamfletti, mutta läpeensä tutkimukseen perustuva ja runsaasti tilastoja ja lähdeviitteitä sisältävä. Se on siinäkin suhteessa tekijöitään edustava, että näkökulma on tiukasti *struktuurilistinen* ja *Pierre Bourdieu'n* vaikutteet ovat vahvat. Siten koulutuspolitiikka nähdään paljolti ammattikuntien välisenä kamppailuna kulttuurisesta pääomasta kerrostuneessa yhteiskunnassa ja valtion takaaman yhteishyvänsä piirissä. Tämän ”meritokraattisen pelin” tulevaisuuden näkymiä kirjassa tutkaillaan ja jaetaan epäroimattä pelaajille tuomioita ja hyviä neuvoja toinen jalka katsoimassa ja toinen kentällä.

Jos kirjaa arvioi strukturalismin sisältä, ei jää paljon kritisoitavaa. Tekijät ovat onnistuneet kokoamaan alan suomalaisen tutkimuksen tuloksia yllättävän laajasti. Itse asiassa ensimmäinen ajatukseni kirjan luettuani oli se, että tähän saakka olemme makrotason koulutussosiologisessa tutkimuksessa päässeet. Tietenkin meillä on teoreettisia esityksiä ohi kirjassa esitetyn, muttei juuri suurelle lukijakunnalle esitettäviä tuloksia. Tekijät ovat siis tehneet todella hyvää työtä.

Kun näkökulmaa vaihtaa, avautuvat tutkimuskentän aukot ja kuolleet kulmat. Esimerkiksi amerikkalaisessa keskustelussa turkulaiset leimattaisiin ”funktionalisteiksi” ja

”reproduktioteorian” edustajiksi. Heidän mukaansa koulutuksen rakenteet ovat palautettavissa vallitsevaan yhteiskunnan rakenteeseen, joka samalla asettaa varsin ahtaat rajat koulutuksen uudistamiselle. Sosiaaliset ryhmät voivat kyllä toimia valtansa mitan verran etujensa puolesta, mutta yksilöt ovat vain passiivisia sopeutujia.

Chicagon koulutussosiologit ovat asettamassa tämän näkemyksen haastajaksi *rationaalisen valinnan teoriaa*. Siinä yksilön vaihtoehtoja punnitseva tarkoituksellinen toiminta on avainasemassa. Ja vaikka pysyttäisiinkin rakennetasolla, on kulturalistisempi (ihmisten eletyt kokemukset huomioonottava) lähestymistapa strukturalismin vaihtoehto.

Kivinen, Rinne ja Ahola väheksyvät pedagogiikan ja didaktiikan merkitystä. Heidän kriittiselle asenteelleen on perusteita.

Ajoittain tekstissä on kuitenkin kovin suvaitsematon ja autoritaarinen sävy. Toki sillä mitä koulussa ja luokassa tapahtuu on merkitystä, eikä se ole palautettavissa yksin rakenteisiin. Interaktionistisesta näkökulmasta koulutuksen tutkimus tulisi aloittaa siitä, mihin Kivinen ja kumppanit lopettavat. Etnografisen tutkimuksen ohella yhteiskuntatieteen ”lingvistisen käänteen” jälkeen kehitellyt yritykset eritellä kielen ja kulttuurin merkityksenantoprosessia ovat mielestäni lupaavimpia suuntauksia. Tuloksiltaan naistutkimus lienee ollut tähän saakka hedelmällisin.

Jos minulle hämäräksi jäänyt yhteisökasvatus jätetään ottamatta lukuun, sitten Koskenniemen sosiaalisen kasvatuksen ei leimallisesti sosiaalipedagogista tutkimusta liene meillä juuri tehty.

Kansainvälisesti on tilanne hieman valoisampi. Siellä missä kouluongelmat ovat riittävän vaikeat, ei tyydytä funktionalistisiin selityksiin vaan toimitaan. Vaikka sellaisissa pedagogiikoissa kuten *Paulo Freiren* sorrettujen pedagogiikka tai *Henry Giroux'n* kriittinen pedagogiikka, on paljon ideologista paa-
tosta, on niissä myös varteenotettavaa. Lisäksi tulkitseen niin, että siellä missä kirjoittajien kritisoi-
ma liberaali kasvatusoppi on lopetettu, on sen sijaan astunut konservatiivinen teknokratia. Vähäosaisten näkökulmasta on astuttu o-
jasta allikkoon.

□ □ □

Ei yksin Turun koulutussosiologia, vaan sosiologia yleisestikin on meillä ollut strukturalistista. Siksi olen edellä viitannut muunlaisiin tutkimustapoihin. Niille toivoisi löytävän käyttöä muutoin köyhäksi jäävässä sosiologiapelissä.

Koulutuksen rajat ja rakenteet ottaa terävästi kantaa koulutusjärjestelmän tulevaisuuteen. Sehän on meillä ollut esillä opetusministeriön visiona nuorisokoulusta ja ammattikorkeakouluista. En kerro kirjoittajien kantoja, vaan lukijan on syytä lukea ne itse. Kommentoin vain kahta asiaa.

Nykymaailmassa(kin) tiedon välittäminen ja oppiminen on mahdollista organisoida monella muulla tavalla kuin koulukasvatuksena. Pakollisen koulusulkeisen aikaa voidaan siten lyhentää.

On kuitenkin hyvä muistaa eri vaihtoehtoja punnittaessa koulun luonne instituutiona ja yhteisönä. Se ei tyhjene piilo-opetussuunnitelman käsitteeseen. Kouluyhteisössä tuotetaan tiedollisen oppimisen ohella oppilaan identiteetti. Löyhemmin institutionaalistuneessa ympäristössä tuo identiteetin tuottamis- ja muodostamistapahtuma on avoimempi ja haavoittuvampi esimerkiksi joukkotiedotuksen ja viihdeteollisuuden suoralle vaikutukselle.

Kouluyhteisö ansaitsisi enemmän huomiota koulutuksen tulevaisuudesta keskusteltaessa.

Toinen kommenttini koskee korkeakoulujen uusia toimintamuotoja. Niiden karsimista ja siirtämistä esimerkiksi ammattikorkeakoulujen tehtäväksi voidaan pitää toivottavana kehityssuuntana. Samalla on hyvä huomata, että ne ovat korkeakoulujen ympäristöönsä suuntaaman tiedonvälityksen muoto-

ja. Jonkinlainen klassisen yliopiston palauttaminen voikin olla vaikeaa nyky-yhteiskunnassa, joka odottaa tehokasta ja monipuolista tiedonvälitystä.

□ □ □

Kirjoittajien kritiikki ”tieteellistä” opettajankoulutusta kohtaan on jo julkisuudesta tuttua. Yhteiskuntakehityksen kannalta on kuitenkin mielestäni perusteltua, että opettajat koulutetaan yliopistossa siinä kuin papit ja tuomarit jo aiemmin. *Durkheimkin* olisi saattanut olla turkulaisten kanssa eri mieltä.

Itselleni on syntynyt se käsitys koulutuskeskustelua seurattessani, että koulutuspolitiikkamme on rakentanut eräänlaisen muurin kansalaisten ja asiantuntijoiden väliin. Tästä näkökulmasta tulevaisuuden koulutusjärjestelmä ei saisi olla ainakaan monimutkaisempi kuin nykyinen. Lisäksi kaipaamme keskustelua koulutuksen ja luonnonvarojen käytön suhteesta tai yleisemmin koulutuksesta ekologisesti kestäväksi kehityksen yhteiskunnassa.

Kirjan kieli on selkeää ja hauskaa. Kirjoittajilla on sana hallussaan, ja he ovat nähneet vaivaa etsiessään suomenkielisiä sanoja alun alkaen vierasperäisille oppisanoille. Kannanotot ovat paitsi rohkeita, myös paikoin arrogantteja. Se on kuitenkin yleisempi piirre suomalaisessa koulutuspolitiikassa.

Kirja on suositeltavaa luettavaa kaikille koulutuskysymyksistä kiinnostuneille ja sopii mielestäni myös oppikirjaksi.

ARI ANTIKAINEN —————